

гетьмана П. Скоропадського та його уряду у галузі культурної політики.

Взагалі внутрішньо- і зовнішньополітична діяльність як самого гетьмана П. Скоропадського, так і його уряду потребує великої уваги науковців та об'єктивної, політично незаангажованої оцінки. Це дозволить сформувати в історичній пам'яті українців образ держави гетьмана П. Скоропадського як невід'ємної складової процесу еволюції національного державотворення.

Список використаних джерел

1. Верстюк В. Ф. Соціально-політична та урядова діяльність М. П. Василенка // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19–20 травня 2008 р. Збірник. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. – С.143–156.
2. Державний вісник. – 1918. – №12. – 9 червня.
3. Державний вісник. – 1918. – №55. – 5 жовтня.
4. Калакура Я. С. Образ гетьманату в новітній історіографії // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19–20 травня 2008 р. Збірник. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. – С.69–77.
5. Мондзік М. Поляки в Центральній та Східній Україні у 1832–1921 роках / Марек Мондзік, Маріуш Коженьовський, Кшиштоф Лятавець, Даріуш Тарасюк. – К.: Ніка-Центр, 2017. – 288 с.
6. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
7. Скороход О. В. Гетьманат 1918 року як «малоросійський» проект // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контрверсії. Всеукраїнська наукова конференція 19–20 травня 2008 р. Збірник. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2008. – С.52–60.
8. Українська держава (квітень–грудень 1918 року). Документи і матеріали. У двох томах, трьох частинах. Т.2 / Упоряд.: Р. Пиріг (керівник) та ін. – К.: Темпора, 2015. – XX+412 с.
9. Шкільник М. Україна у боротьбі за державність в 1917–1921 рр. Спомини і роздуми / Упоряд. Владислав Верстюк. – К.: ТОВ «Видавництво «Кліо», 2016. – 512 с.

References

1. Verstyuk V. F. Sotsial'no-politychna ta uryadova diyal'nist' M. P. Vasylenka // Het'manat Pavla Skoropads'koho: istoriya, postati, kontroversiyi. Vseukrayins'ka naukova konferentsiya 19–20 travnya 2008 r. Zbirnyk. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 2008. – S.143–156.
2. Derzhavnyy visnyk. – 1918. – №12. – 9 chervnya.
3. Derzhavnyy visnyk. – 1918. – №55. – 5 zhovtnya.
4. Kalakura Ya. S. Obraz het'manatu v novitniy istoriohrafii // Het'manat Pavla Skoropads'koho: istoriya, postati, kontroversiyi. Vseukrayins'ka naukova konferentsiya 19–20 travnya 2008 r. Zbirnyk. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 2008. – S.69–77.
5. Mondzik M. Pol'yaky v Tsentral'niy ta Shkhidniy Ukraini u 1832–1921 rokakh / Marek Mondzik, Mariush Kozhen'ovs'kyu, Kshyshtof Lyatavets, Dariush Tarasyuk. – K.: Nika-Tsentr, 2017. – 288 s.
6. Nahayevs'kyu I. Istoriya Ukrayins'koyi derzhavy dvadtsyatoho stolittya. – K.: Ukr. pys'mennyk, 1993. – 413 s.
7. Skorokhod O. V. Het'manat 1918 roku yak «malorosiys'kyu» proekt // Het'manat Pavla Skoropads'koho: istoriya, postati, kontroversiyi. Vseukrayins'ka naukova konferentsiya 19–20 travnya 2008 r. Zbirnyk. – K.: Vyd-vo imeni Oleny Telihi, 2008. – S.52–60.
8. Ukrayins'ka derzhava (kviten'–hruden' 1918 roku). Dokumenty i materialy. U dvokh tomakh, tr'okh chastynakh. T.2 / Uporyad.: R. Pyrih (kerivnyk) ta in. – K.: Tempora, 2015. – XX+412 s.
9. Shkil'nyk M. Ukrainyina u borot'bi za derzhavnist' v 1917–1921 rr. Spomyny i rozдумы / Uporyad. Vladyslav Verstyuk. – K.: TOV «Vydavnytstvo «Klio», 2016. – 512 s.

Dehtyarev S. I., Dr (History), Professor, Department of Constitutional Law, Theory and History of State and Law, Sumy State University (Ukraine, Sumy), starsergo2014@gmail.com

Politics of Ukrainization of the Government of the Ukrainian State (to the 100th anniversary of the Ukrainian Revolution of 1917–1921)

In the article, the author reveals some aspects of the policy of Ukrainization, which was carried out by the Hetman P. Skoropadskyi government in 1918. Particular

attention is paid to such issues as the organization of courses on Ukrainian studies and the Ukrainian language for teachers, officials of state institutions, the creation of Ukrainian studies departments in higher educational institutions, etc.

In general, the attempts by the government of P. Skoropadsky to Ukrainize all branches of life were an important part of the national-cultural revival of Ukraine in the conditions of the revolutionary events of 1917–1921. Based on normative documents of the period of the Ukrainian State, the author concludes that measures in this direction, like the government itself, and Hetman in person, not always consistent, but they were aimed at preserving the Ukrainian tradition in society.

Keywords: P. Skoropadsky, Ukrainian State, Ukrainization, Ukrainian studies, civil servants.

* * *

УДК 323.1

Гай-Нижник П. П.,
доктор історичних наук, академік
Української академії наук, завідувачий відділу
історичних студій, Науково-дослідний інститут
українознавства МОН України (Україна, Київ),
Hai-Nyzhnyk@ukr.net

ОЛЕКСАНДР СЕВРЮК І ЙОГО РОЛЬ ПІД ЧАС ПЕРЕМОВИН Й УКЛАДАННЯ МИРОВОГО ДОГОВОРУ МІЖ УНР ТА ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ У БЕРЕСТІ (СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ 1918 Р.)

Висвітлюється роль голови дипломатичної делегації Центральної Ради Олександра Севрюка під час перемовин й укладання Мирowego договору між УНР та Центральними державами у Бересті (Бресті-Литовському) протягом січня – лютого 1918 р.

Ключові слова: Севрюк, Берестейський договір, УНР, Центральні держави, Центральна Рада.

Після ультиматуму РНК РСФРР Центральної Раді та початку більшовицько-української війни в грудні 1917 р., перед урядом УНР постало питання не лише збройної оборони своєї території від загарбника, а й пошуку союзників у національно-визвольній боротьбі дипломатичними шляхами та визнання державної самостійності України на міжнародній арені.

У цей час, як 8 грудня 1917 р. повідомляла київська «Народня воля», член Крайового комітету охорони революції на Україні О. Севрюк¹ на з'їзді Рад робітничих,

¹ Олександр Олександрович Севрюк народився у 1893 р. у Києві (за іншими даними – у Бердичеві). Сам він у своїх анкетах писав, що походив з міщан. Після закінчення гімназії Олександр поїхав на навчання до тогочасної столиці Російської імперії й від 1912 р. стає студентом юридичного факультету Санкт-Петербурзького (від 1914 р. – Петроградського) технологічного інституту. Молодик оволодів французькою і німецькою мовами. Там О. Севрюк вступає до Студентської громади і бере активну участь в Інформаційному бюро студентських організацій Петрограда. Революційні події Лютневої революції в Петрограді 1917 р. здригнули усю імперію, призвели до падіння царату й активізації українського національного руху, в тому числі й серед студентства російської столиці. Українці Петрограда розпочали бурхливу діяльність – влаштовували численні мітинги, просвітницькі акції, багатотисячні маніфестації, почали більш щільно організовуватися тощо. Коли ж у російській столиці дізнаються про створення у Києві Центральної Ради, українська громада Петрограда делегувала до неї кількох своїх представників, серед яких був й О. Севрюк.

селянських і солдатських депутатів 6 грудня оголосив текст резолюції (прийнятої пізніше з'їздом), у якій, зокрема, виголошувалося:

«а) вважаючи ультиматум Ради Народних Комісарів замахом проти Української Народної Республіки; б) виходячи з того, що заявлені в ньому домагання брутально порушують право українського народу на самовизначення та на вільне будування форм свого державного життя, Всеукраїнський з'їзд Рад селянських, робітничих та солдатських депутатів стверджує, що централістичні заміри теперішнього московського (великоруського) правительства, доводячи до війни між Московщиною та Україною, загрожують до решти розірвати федеративні зв'язки, до яких прямує українська демократія.

В той час, коли демократія всього світу з передовими відділами міжнародного соціалізму на чолі бореться за досягнення загального миру, який єдиний тільки дасть можливість селянським та пролетарським масам успішно боротись за інтереси трудящого люду, – погроза новою братогубною війною, що оголошено Радою народних комісарів Україні – руйнує братерство трудящих верств всіх народів, розбуджує прояви національної ворожнечі та затемнює класову свідомість мас, сприяючи тим самим зростові контрреволюції.

Визнаючи, що відповідь Генерального Секретаріату 4 грудня є належною відповіддю замахів народних комісарів на права українських селян, робітників та вояків, Всеукраїнський з'їзд Рад селянських, робітничих та вояцьких депутатів вважає потрібним вжити всіх заходів, щоб не допустити пролиття братерської крові і звертається з гарячим закликом до народів Росії всіма способами запобігти можливості нової ганебної війни».

Власних сил на боротьбу з окупантами в УНР не було, як не було й можливості утримувати лінію фронту проти австро-угорських та німецьких військ на своїх західних кордонах. Україні потрібен був мир і союзники у боротьбі з більшовизмом. 4 грудня 1917 р. керівники УНР вирішили надіслати своїх представників на Румунський і Південно-Західний фронти з метою укласти там перемир'я [32, с. 22], а вже 7 грудня 1917 р. Ставка командування німецькими військами на Східному фронті отримала повідомлення, що Центральна Рада визначилася у конкретизації своєї мирної програми [8, с. 222]. 9 грудня 1917 р. на місце проведення переговорів про перемир'я для «консультативної участі» виїхало три представники УНР [8, с. 223]. Цю неофіційну делегацію Центральної Ради у складі М. Левитського, О. Севрюка

Вже з початку квітня 1917 р. О. Севрюк стає членом Української Центральної Ради від студентських організацій [2]. А вже невдовзі останній посідає одне з чільних місць (входить до ЦК) в Українській партії соціалістів-революціонерів (УПСР) й представляє її партійну фракцію у Малій Раді. 25 липня український передпарламент обирає О. Севрюка членом Комісії з організації у Києві З'їзду народів [22, арк. 5–6зв]. 25 жовтня був обраний до складу Крайового комітету охорони революції на Україні, який на усій території країни мав розпоряджатися усіма силами революційної демократії і якому мали підпорядковуватися «в порядку охорони революції всі органи влади означеної території» [15]. 26 листопада О. Севрюк увійшов до складу Комісії законодавчих внесень Малої Ради [16], а вже за два дні вона майже одностайно прийняла його пропозицію скликати на 10 грудня у Києві нараду з усіх обраних депутатів від України до Всеросійських Установчих Зборів [11].

і штабс-капітана Ю. Гасенка прийняв у своїй штаб-квартирі принц Леопольд, який лише тоді дізнався про проголошення УНР III Універсалом.

Після цього, 11 (24) грудня 1917 р., уряд УНР надіслав до представників Центральних держав ноту за підписами В. Винниченка та О. Шульгина з проханням вступити до мирових переговорів у Бересті «до того часу, поки буде утворено спільну державну федеративну владу [Росії]» [30, с. 71], що поставила українську делегацію в досить сумнівне юридичне становище. 15 грудня було вирішено, що «поки виясниться, де саме перебуватиме мирна конференція (в Бересті чи в Стокгольмі), послати до Бреста поручника Левицького, Любинського і Севрюка з інформаційною метою і доручити генеральному секретарю міжнародних справ дати цій делегації відповідних довірено-дипломатичних кур'єрів для безпосередньої передачі секретних справ» [23, арк. 12]. Невдовзі до Берестя (Бреста-Литовського) прибула мирова делегація УНР. Її очолював В. Голубович, а до складу увійшли: О. Севрюк, М. Любинський, М. Полозов, М. Левитський, С. Остапенко.

На світліні: члени делегації УНР на мирових переговорах з Центральними державами у Бересті (Микола Любинський, Всеволод Голубович, Микола Левицький, Лоссені, Михайло Полозов, Олександр Севрюк).

Тим часом діячі Центральної Ради вже не мали часу перейматися міжнародно-правовими нормами й 17 грудня 1917 р. ухвалили «утворити міжвідомствену комісію при Генеральному Секретаріаті для розроблення економічних і інших питань в зв'язку з мирними переговорами» [20, арк. 30]. Німці ж, яким на той час також було не до дипломатичних тонкощів, все ж таки прагли дотримуватися хоча б зовнішніх ознак міжнародного права, а тому й усілякими способами спонукали провідників Центральної Ради таки проголосити державну самостійність УНР. 21 грудня заступник голови МЗС Німеччини Г. фон Буше віддав розпорядження своєму представникові на переговорах у Бересті довести до відома українців, що його країна «завжди буде готова офіційно визнати незалежність України» і спонукатиме до такого ж кроку своїх союзників. Невдовзі, 30 грудня 1917 р. (12 січня 1918 р.), міністр закордонних справ Австро-Угорщини О. Чернін, з уповноваження усіх представників Центральних держав, заявив: «Ми признаємо Українську делегацію, як делегацію самостійну і як повномочне представництво самостійної Української Республіки» [20, арк. 30]. 12 січня частина делегації (В. Голубович, О. Севрюк, М. Любинський), що прибула до Києва зі звітом владі

УНР про події на перемовинах, доповіла Малій Раді про перебіг переговорів у Бересті [12].

Після призначення В. Голубовича головою Ради народних міністрів УНР, через що той був змушений залишитися у Києві, дипломатичну місію Центральної Ради 15 січня 1918 р. очолив 24-річний О. Севрюк [26, арк. 15]. Зауважу, що делегатів обирали не уряд чи Мала Рада, а натомість центральні комітети УПСР та УСДРП, тож О. Севрюк був обраний партійним керівництвом партії українських есерів. Лиш потім їх кандидатури затвердила Центральна Рада, яка (як і уряд) не надала делегації жодних інструкцій (була лише консультативна розмова з М. Грушевським) [18, с. 4].

22 (09) січня 1918 р. у Києві Мала Рада де-юре ухвалює IV Універсал (насправді де-факто його текст було затверджено лише в ніч з 24 на 25 січня), який нарешті проголошує державну самостійність УНР [21, арк. 2–6].

Між тим у Бересті українська делегація вела нелегкі переговори з представниками Центральних держав (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина) щодо укладання мирного договору й надання цими країнами військової допомоги УНР у боротьбі з більшовицькими загарбниками. Після відновлення перемовин з делегацією РСФРР, 1 лютого 1918 р. Л. Троцький заявив, що у складі російської делегації перебувають представники більшовицького «українського» уряду, що був утворений в Харкові, – Є. Медведєв і В. Шахрай. При цьому він зауважив, що більша частина України контролюється саме цим урядом, а відтак мировий договір, укладений з представниками УНР, не можна буде розглядати як справжній мир. Тоді ж на засіданні вперше виступила делегація з радянського Харкова. В оголошеній Є. Медведєвим декларації, як і в заявах Л. Троцького, вимагалось визнання більшовицької делегації як одноосібних представників усього українського народу. У відповідь О. Чернін нагадав присутнім, що ще 12 січня на пленарному засіданні Австро-Угорщина й Німеччина визнали саме делегацію Центральної Ради, очолювану О. Севрюком, самостійною і правочинною представницею УНР.

За ним виступив О. Севрюк, який піддав сумніву доцільність подальших дискусій за доконаного факту офіційного визнання української делегації усіма учасниками конференції й заявив: «Ми є тої ж думки, що й пан Троцький, що в державнім життю України відбулися зміни, але зміни цілком іншої натури, як це гадає пан Троцький. Істота цих змін стоїть у зв'язку з Четвертим Універсалом УЦР з 22 січня, в яким стоїть: «Відтепер Українська Республіка творить самостійну, від нікого незалежну, вільну і суверенну державу українського народу». На таких високих зборах, якими є мирова конференція, здавалося б, не можна допустити засобів, уживаних паном Троцьким, а саме, оспорювати державні права Української Центральної Ради» [1, с. 76–78]. О. Севрюк також наголошував, що Україна впродовж тривалого часу марно сподівалася на утворення федеративного союзу вільних держав, однак цього не сталося. Отже, відповідно до IV Універсалу Центральної Ради, УНР стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу. Голова делегації УНР завершив заяву вимогою до усіх учасників конференції: «Признати формально

Українську Народну Республіку суверенною і ні від кого незалежною державою, а тим самим остаточно тут ствердити її інтернаціональне становище і права її мирової делегації» [6, с. 308–312].

Насправді ж делегації Центральних держав залишали поза увагою заяви Л. Троцького про становище Центральної Ради і, натомість, намагалися використати ситуацію для укладання мирного договору на вигідних для себе умовах. Як згадував М. Залізняк, після пленарного засідання українську делегацію було запрошено до О. Черніна, Р. Кюльмана та М. Гофмана й повідомлено, що заяви Л. Троцького про становище в Україні близькі до правди. За таких обставин, мовляв він, було би доцільно пришвидшити укладення договору, не відкладаючи ознайомлення з представленим проектом, і вже наступного дня його підписати. Після ознайомлення з текстом виявилось, що цей проект містив усього три пункти, у яких констатувалося, що «стан війни між Центральними державами і Українською Республікою скінчився, що мають бути встановлені дипломатичні й консульські зносини між обома сторонами, що Українська Народна Республіка зобов'язується поставити мільйон тонн збіжжя та інших харчових продуктів для Центральних держав, а всі інші справи мають бути поладжені пізніше між заінтересованими урядами. Севрюк заявив, що дасть відповідь наступного дня, і з своїми колегами залишив резиденцію графа. Українська делегація вирішила запропонувати свій варіант договору» [7, с. 117].

Отже, попри тиск як внутрішніх, так і зовнішніх військово-політичних обставин, українська делегація відкинула проект делегатів від Центральних держав, а натомість цілу ніч працювала над власним проектом. Перед пленарним засіданням О. Севрюк зустрівся з О. Черніним і повідомив, що про підписання запропонованого Центральними державами проекту договору не може бути й мови, тому на засіданні буде виголошено український проект. Наступного дня голова української дипломатичної місії у вступній промові зазначив, що, представляючи на розгляд поважної конференції свій проект мирного договору, він висловлює точку зору уряду України і всього українського народу, які прагнуть якнайшвидшого миру. Далі О. Севрюк оголосив український варіант мирного договору, який, власне, став основою для його подальшого підписання 27 січня (9 лютого) 1918 р.

В українському варіанті було передбачено й розв'язання проблем приєднання до УНР Холмщини, утворення окремого коронного краю Галичини й Буковини, а також військових та економічних проблем. Отже, як заявляв один з його співавторів М. Залізняк: «В такій многоважній справі, як вироблення тексту мирного договору, ініціатива й основний нарис його належали власне не «старим і досвідченим» дипломатам Центральних держав, а «молодим неосвідченим і недосвідченим» українським делегатам Центральної Ради» [17].

Після ознайомлення з українським варіантом мирного договору О. Чернін і Р. Кюльман виїхали 3 лютого до Відня й Берліна на консультації зі своїми урядами. Найбільші ж тружноті виявилися зі встановленням північно-західного кордону УНР. Під час перерви українські дипломати й далі вели переговори з

членами делегацій Центральних держав, насамперед Німеччини (ген. М. Гофманом) та Австро-Угорщини (бароном Ф. Візнером), переважно з проблем кордонів України. Барон Ф фон Візнер (заступник глави делегації, радник МЗС Австро-Угорщини) не приховував симпатій до Польщі. Проте О. Севрюк щоразу відхиляв його територіальні пропозиції. Врешті-решт генерал М. Гофман втрутився у ці дебати й запропонував прямо на мапі етнографічні межі Холмщини. Зрештою, демарш українців справив на глав делегацій Центральних держав належне враження. Вони навіть не згадували про свій проект, названий українцями ультиматумом, і погодилися на поступки.

Водночас українські делегати спілкувалися з власним урядом, доповідали зміст проекту мирного договору і з'ясовували думку за кожним пунктом. Ось як, наприклад, О. Севрюк доповідав Києву 5 лютого 1918 р. про стан питання з кордонів:

«Б р е с т. Говорить Севрюк. Дозволю собі дати маленькі коментарі з приводу пунктів проекту мирного договору. За 2-м пунктом про кордони на заході: кордон йде по Холмській губернії так, як ми це припускали, на півночі звертає на схід у пункті північніше Бреста, відрізаючи більшу частину Підляшшя, так як при вас пропонував Гофман, і далі на схід згідно нашої пропозиції і вказівки Михайла Сергійовича [Грушевського]. Німці пов'язують звільнення територій з одержанням від нас одного мільйона тонн хліба – до 31 червня. Вони готові надати всляке сприяння в сенсі транспорту тощо. Граф Чернін рішуче відмовляється у відкритому договорі вставити пункт про Галичину. Пропонує нам таємний договір або якусь іншу форму таємного зобов'язання. Внести в парламент відповідний законопроект про утворення кронлянд у [українського коронного краю в Східній Галичині й Північній Буковині у складі Австро-Угорщини – П. Г.–Н.]. Чи можемо ми укласти таємний договір?»

К и ї в. Щодо Галичини таємна угода можлива. Але не з кабінетом міністрів, бо парламент може не прийняти міністерських розмов, а як остаточно оформлений мирний договір. При цьому по можливості без одного мільйона тонн». Голова Ради народних міністрів В. Голубович від імені уряду УНР схвалював дії делегації й був задоволений запевненнями О. Севрюка, що, як тільки повернуться Р. Кюльман і О. Чернін, договір буде підписано.

Тим часом 5 лютого у Берліні та Відні відбулися слухання з приводу мирного договору з Україною. Якщо німці сприйняли проект без застережень, то австрійці вагалися щодо пунктів про Холм-

щину й Галичину й погодилися на поступки лише після отримання права на більшу частку українського збіжжя та продовольчих товарів.

Зрештою, 8 лютого делегаціями було підписано Таємний протокол [31, с. 26–28]. Згідно з ним Австро-

Угорщина, як одна з держав Почвірного союзу, була зобов'язана втілити в життя домовленості щодо створення українського коронного краю у Східній Галичині та Північній Буковині, а також передати УНР частину Холмщини, яка на той час перебувала під окупацією її військ.

Тут варто згадати, що вже невдовзі до преси потрапили відомості про підписання Таємного протоколу, який передбачав створення коронного краю з українських територій Східної Галичини та Північної Буковини. Внаслідок цього парламентська фракція галицьких поляків «Коло польське» вперше за час «конституційної ери» вийшла з проурядової коаліції, відмовилася від голосування за бюджет країни, домоглася відставки міністра закордонних справ Австро-Угорщини графа Оттокара Черніна фон Худенітца та австрійського міністра-президента барона Ернста Зайдлера фон Фойхтенегга, які поставили свої підписи під Таємним протоколом. Формально причиною визнання нечинності Таємного протоколу було невиконання Україною повною мірою поставок збіжжя Центральним державам обсягом в 1 млн. т до 31 липня 1918 р., як це передбачалося протоколом засідання делегацій Берестейської мирної конференції від 7 лютого 1918 р. [34, с. 210]. Відтак 16 липня 1918 р. у Берліні заступник державного секретаря зовнішньополітичного відомства Німеччини Георг фон Буше-Гадденгаузен у присутності австро-угорського посла принца Готтфріда Гогенлоє-Шіллінгсфюрста спалив український оригінальний примірник документа.

Проте, разом з тим, виникає питання: як український примірник Таємного протоколу потрапив у Берлін? Відомо, що австро-угорські дипломати звинуватили членів делегації УНР у розголошенні його змісту, що грубо порушувало існуючі домовленості. У своїх спогадах О. Севрюк стверджував, що під час переговорів у Відні стосовно надання УНР військової допомоги, він розповів голові Української парламентарної репрезентації в австрійській Державній Раді Є. Петрушевичу про зміст таємного документа, внаслідок чого сенсаційну новину через кілька днів уже обговорював увесь політичний бомонд Відня, зокрема, депутати парламенту [19, с. 67]. У свою чергу, цей інцидент був небезпідставно інтерпретований секційним радником австро-угорського МЗС Ф. Візнером як формальна підстава для вилучення у делегації УНР оригінального примірника протоколу та передачі його на депозитне зберігання у зовнішньополітичне відомство Німеччини. Зрештою така умова вперше була закріплена у протоколі про надання УНР військової допомоги, підписаному 18 лютого 1918 р. у Відні Ф. Візнером та О. Севрюком [35, с. 285–287]. Саме на підставі цієї домовленості М. Любинський 24 лютого 1918 р. у Бересті й передав Таємний протокол Ф. Візнеру та німецькому послу в Австро-Угорщині Ф. Розенбергу, який відвіз документ до Берліна [10, с. 65]. У своїх спогадах О. Севрюк та М. Залізник переказали провину передачі конфіденційних дипломатичних документів на М. Любинського, а отже – й відповідальність за втрату протоколу [7, с. 140; 19, с. 69]. Більше того, сам О. Севрюк у спогадах замовчує цей свій необачний вчинок, що завдав великої шкоди міжнародному престижу та справі соборності України.

9 лютого (27 січня) 1918 р. почалося останнє пленарне засідання української частини мирної конференції в Бересті, яке від імені Центральних держав відкрив промовою Р. Кюльман, а від України слово-відповідь виголосив О. Севрюк. Церемонію підписання Берестейського мирного договору було завершено 9 лютого 1918 р. о 2 год. 30 хв. ночі. За уряд УНР його завізували члени Центральної Ради О. Севрюк, М. Любинський і М. Левитський [13; 14]. Голова української делегації О. Севрюк занотував з цього приводу: «Твердою і радісною рукою підписую я його в імені України... Берестейська конференція скінчена. Україна визнана Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною як самостійна держава, заключила перший міжнародний трактат» [28, арк. 23]. На тій же церемонії було підписано й окремі українсько-німецький додатковий договір, який на рівноправній основі встановлював загальноприйнятні у світі правові принципи відносин громадян та юридичних осіб двох сторін. 12 лютого 1918 р. українська делегація підписала з делегаціями Туреччини, Болгарії та Австро-Угорщини додаткові договори до мирного пакту. Вони були подібними до українсько-німецького додаткового договору, укладеного 9 лютого.

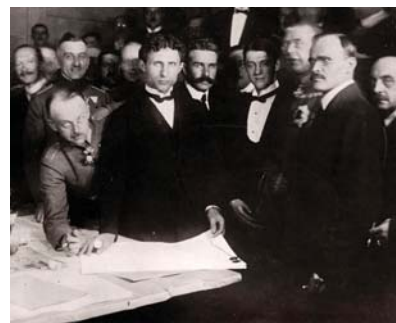
Таким чином українсько-німецькі дипломатичні відносини було встановлено та юридично оформлено 9 лютого 1918 р. у Бересті (Бресті-Литовському) Мировим договором між УНР і Центральними державами, в рамках якого було також укладено Додатковий (торговельно-економічний) договір та оформлено Звернення до німецького народу з проханням надати Україні військову допомогу. У правну основу економічних взаємин між Німеччиною та УНР у тому ж таки Бересті було домовлено також прийняти німецько-російський договір про суходільну та морську торгівлю від 1894–1904 рр., зберігав силу й генеральний російський митний тариф від 13–16 січня 1903 р. [3, с. 79–86].

Проте з підписанням мирного договору мир на українські землі так і не прийшов. Становище Центральної Ради було досить небезпечним. М. Гофман згадував, що «після укладення миру і самі українські уповноважені не приховували безвихідного становища свого уряду і відкрито звернулися до Німеччини з проханням про підтримку» [4, с. 189]. Йдеться про підписання того ж дня (9 лютого) М. Любинським звернення¹ до німецького народу з проханням надати Україні військову допомогу [32, с. 54]. Утім навіть тоді ще не було розмови про німецьку армію та її допомогу у війні з більшовиками. О. Севрюк свідчив: «Про можливість «приятельського» приходу німців на Україну ніколи не йшлося, оскільки пригадую, до 9-го лютого в делегації не говорилося й ніколи (це я підкреслюю) не було про це мови з австро-німецькими делегатами до заключення миру» [18, с. 160]. Тільки тоді, коли 9 лютого (27 січня) «перед полуднем» кур'єр Центральної Ради повідомив українську делегацію про здачу Києва і захоплення столиці більшовиками, українські делегати почали вести безпосередні розмови щодо допомоги у визволенні теренів УНР від окупантів.

¹ Д. Дорошенко та Є. Чикаленко стверджували, що насправді ця ідея належала голові Центральної Ради М. Грушевському [6, с. 37–38, 263; 29, с. 40].

Думки спочатку оберталися навколо двох ідей. Перша, ще під час тривання перемовин, була підкинута українцям самим ген. М. Гофманом, який, «бажаючи прискорити наші мирові переговори, часто нам згадував про 45–70 тис. полонених, які знаходяться в Германії і можуть по підписанню миру виступити організованою силою на оборону волі України. Пізніше ми, підписуючи мир, мали цю обіцянку на увазі» [24, арк. 14]. Це підтверджував й М. Любинський, що засвідчував, що «на другий день після підписання миру ми з власної ініціативи почали конкретну розмову з німцями в сій пекучий для нас справі» [9, с. 207]. Проте досить швидко стало зрозумілим, що після факту підписання Берестейського договору, Берлін вже не поспішав йти на термінову допомогу Києву: «Німці почали звертати нашу увагу на те, що багато полонених на польових і фабричних роботах і що забрати їх з тих робіт, не замінивши другими, майже неможливо, що виступити полонені можуть тільки під командою якого-небудь знаного генерала, що за зброю і знаряддя нам доведеться заплатити і так далі» [24, арк. 14]. Тож часу на переведення формальностей та організацію визволення й заміни військовополонених, збору, спорядження й їх дисциплінування й приведення до належної військової кондиції просто не було, як і необхідних на те коштів і кадрів тощо.

Іншою ідеєю було – вислати на допомогу УНР Січових стрільців, які під час Першої світової війни служили на італійському фронті в австро-угорській армії. Проте цю думку було відхилено німцями через можливі проблеми із транспортуванням. Крім того, Австро-Угорщина за надання військової допомоги за рахунок стрільців вимагала поступок у справі Холмщини, на які українці не могли погодитися.

Тож О. Севрюку довелося виїхати до Відня, щоб там безпосередньо вести мову про австрійську військову допомогу. Там же, в австрійській столиці, він взяв участь у зустрічі українських політичних діячів Галичини і Буковини з представниками УНР на мирних переговорах у Бересті. У зустрічі, зокрема, взяли участь К. Левицький, О. Севрюк, М. Василько, Є. Петрушевич, О. Колесса, В. Сінгалевич, М. Лозинський, Є. Левицький, С. Смаль-Стоцький, Л. Бачинський, М. Спинул, С. Голубович, В. Бачинський, С. Дністрянський, М. Лагодинський, І. Семака та ін. [5, арк. 1].

Тим часом в Берліні розгорнулися дебати з приводу доцільності застосувати власні війська у визволенні України. У цей час, 15 лютого, ген. М. Гофман порадив М. Любинському звернутися до німецького народу від імені Центральної Ради у справі військової допомоги проти більшовиків, що наклало на українських делегатів тягар особистої відповідальності за таке рішення. До того ж на той момент вже не було можливості

встановити контакт й проконсультуватися з урядом УНР. Часу ж на роздуму практично вже не було. Врешті–решт, М. Любинський зміг влаштувати телефонну бесіду із О. Севрюком (який перебував тоді у Відні). Саме вони й дійшли висновку, що в українських делегатів насправду не залишалося жодного іншого вибору, окрім як погодитися на пропозицію М. Гофмана. Вище німецьке Армійське командування отримало таке звернення від делегації УНР того ж самого дня (15 лютого) і вже наступного дня проінформувало імператора Вільгельма II та МЗС Німеччини, що німецька воєнна допомога має бути надана Україні без жодного проволікання [33, р. 89–90].

18 лютого, як можна виснувати з відповідного протоколу, укладеного того ж дня при австро–угорському МЗС, саме О. Севрюк «звернувся до Австро–Угорщини і Німеччини з проханням надати Українській Народній Республіці в межах України збройну допомогу проти наступаючих більшовицьких сил». У разі надання такої військової допомоги, він (О. Севрюк) іменем УНР зобов'язався:

1) «зберегти в надійному місці декларацію про створення самостійної Східно–Галицької Коронної Землі, що знаходиться в руках української делегації в Брест–Литовську і підписану трьома українськими делегатами та цісарським і королівським міністром іноземних справ, від 2 лютого 1918 р.; повернути її міністру іноземних справ, як тільки буде переведене створення Коронної Землі зі Східної Галичини і Буковини; обидва примірники цієї декларації повинні бути знищені»;

2) опублікувати протокольне оголошення, складене представниками держав, наступного змісту:

«Аби уникнути непорозумінь при тлумаченні п.2 §2 мирового договору, укладеного 9 лютого 1918 р. у Бресті–Литовську між Німеччиною, Австро–Угорщиною, Болгарією і Туреччиною, з одного боку, та Українською Народною Республікою з іншого встановлюється, що передбачувана в другому абзаці договірної постанови змішана комісія при визначенні кордону не зв'язана тим, щоби встановити прикордонну лінію через містечка Белгорай – Шебжічен, Красностав, Пугачове, Радін, Межиріччя, Сарнакі, але, на підстав п.2. §2 мирового договору, має право встановлювати кордон, також на схід від лінії Белгорай і д[альш] Сарнакі, виходячи з етнографічних умов і бажань населення.

Зазначена змішана комісія буде створена з представників сторін, що укладають договір і представників Польщі й кожна сторона надасть до Комісії однакову кількість делегатів» [1, с. 87–88].

При цьому Ф. фон Візнер заявив, що висловлене з боку українців прохання про надання збройної допомоги союзниками буде задоволене, після ж вигнання більшовиків австро–угорські війська будуть відкликани з території УНР, як тільки–но Центральна Рада висловить таке побажання. Протокол підписали Ф. фон Візнер (від Австро–Угорщини) та О. Севрюк (від УНР). Отже, насправді, рішення про запрошення німецько–австрійський військ в Україну було остаточно узгоджене й завізоване таки саме О. Севрюком.

Після Берестейського договору, укладеного представниками Центральної Ради, на терен України з метою вигнання більшовицьких агресорів, вступило 450–тисячне німецьке та австро–угорське військо.

18 лютого 1918 р. у київському напрямкові почали наступ під командуванням генерала А. Лінзінгена (з березня – фельдмаршала Г. Айхгорна) 23 німецькі дивізії (20 піхотних і 3 кавалерійських)¹. 24 лютого в одеському напрямкові почали просуватися 10 австро–угорських дивізій (8 піхотних і 2 кавалерійські) на чолі з командувачем фельдмаршалом Е. Бем–Ермолі (з червня – генералом А. Краусом). Невдовзі, спільно з підрозділами армії УНР, союзники звільнили від загарбників усю територію України. 2 березня 1918 р. уряд УНР прибув до Києва, а згодом у столиці законотворчу працю відновила й Центральна Рада. На теренах України також здобув право тимчасового перебування 450–тисячний контингент союзницьких німецько–австро–угорських військ, які через досить нетривалий час почали все більше перебирати на себе окупаційні функції.

Тим часом 4 березня 1918 р. у Бересті між представниками Четвертого союзу і делегацією УНР, яку очолював О. Севрюк, було підписано також ще й окремий

договір щодо Холмщини. Того ж дня, 4 березня, О. Севрюк виїхав на зустріч із М. Грушевським, якого віднайшов у вагоні потяга поміж Житомиром і Сарнами. Німецькі та австро–угорські війська вже переможно просувалися Україною. Згадуючи про цю конфіденційну розмову із головою Центральної Ради, О. Севрюк писав, що М. Грушевський плакав, позаяк вступ німців на терени УНР був драмою і його особистого життя [18, с. 160].

Після підписання Берестейського договору О. Севрюк, не без самореклами та з подачі своїх однопартійців–есерів й з фавору батька своєї нареченої (М. Грушевського), чи не одразу ж став героєм історичного менту й буквально потопає у славоств'ях на свою честь: його називали новим Наполеоном, новим Талейраном, новим Горчаковим...

З поверненням української влади до Києва, 9 березня 1918 р. М. Любинський (О. Севрюк прибув на засідання із значним запізненням) зачитав Раді народних міністрів свій звіт про перебіг та підсумки роботи делегації УНР на мирових переговорах з Центральними державами у Бересті. Потім на запитання урядовців надав свої відповіді й О. Севрюк, що прибув на нього із запізненням. Він говорить про те, що: мирною делегацією було запрошено австрійське військо, і що навіть є постанова, на основі якої австрійське військо за згодою українського уряду буде виведене з території України, і що це і є, власне кажучи, письмовим договором; що німці хотіли спочатку зайняти тільки північну частину України, боячись оголити свій тил, але після виступу Австрії їхня

¹ У зв'язку з передбаченим вступом військ Центральних держав в Україну, Німеччина й Австро–Угорщина уклали у Берліні 21 лютого 1918 р. тасмний договір про спільну політику щодо держав і самоправних територій, на які розпалася колишня Російська імперія. У договорі було зазначено, що Україна не може розглядатися як окупована військами Центральних держав, а існуватиме як незалежна держава.

позиція щодо цього змінилася, і вони мали очистити Україну від більшовиків і по лівому березі Дніпра, як до Куп'янська; що, на його думку, німці обмежуються щодо компенсації тільки вільною продажою хліба, але можливо, що з часом поставлять певні компенсації про німців-колоністів і повернення їм збитків. На запитання ж голови уряду В. Голубовича щодо місця знаходження, власне, оригіналу Берестейського Мирного договору та копії «Віденського протоколу», О. Севрюк відповів коротко й сухо: в Берліні [27, арк. 33–36зв].

Слід також зазначити, що згідно із Берестейським договором держави-підписанти його, поміж іншим, також зобов'язувалися «негаймо після підписання сеї умови» встановити дипломатичні відносини та обмінятися повноважними представниками, а після ратифікації мирної угоди її учасники мали намір запровадити одна у одній генеральні консульства, консульства та віце-консульства «в усіх портах, містах і інших місцевостях їх територій» [25, арк. 11, 39].

Отже, де-факто новітні українсько-німецькі дипломатичні взаємини почалися із грудня 1917 р. і мали на той час «сепаратний» характер, а де-юре були оформлені 9 лютого 1918 р. Берестейським мировим договором. Відтак Українська Народна Республіка була визнана Німеччиною та її союзниками (Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною) суверенною державою.

Список використаних джерел

1. Архів Радянської України. – 1932. – №1–2.
2. Вісти з Української Центральної Ради. – 1917. – №4. – Квітень.
3. Гай-Нижник П. Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.) / Павло Гай Нижник. – К.: Дуліби, 2016. – 532 с.
4. Гофман М. Война упущенных возможностей / М. Гофман. – М.; – Л.: Государственное издательство, 1925.
5. Державний архів Тернопільської області. – Ф.Р–3430. – Оп.1. – Спр.29.
6. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923. – Т.1. Доба Центральної Ради / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932.
7. Залізняк М. Моя участь у мирових переговорах в Берестю Литовському / М. Залізняк // Берестейський мир з нагоди 10-х роковин 9/II. 1918 – 9/II. 1928: спомини і матеріали. – Льв.; –К.: Кооперативна накладна «Червона Калина», 1928.
8. Кураєв О. О. Українська проблема у політиці Берліна та Відня у Першій світовій війні (1914–1918) / О. О. Кураєв. – К., 2006.
9. Любинський М. Як прийшли німці / М. Любинський // Літературно-науковий вісник. – 1918. – Т.72. – Р.19. – Кн.12.
10. Несук М. Договір, спалений у присутності посла: Таємна угода між УНР і Австро-Угорщиною від 8 лютого 1918 р. та її доля / М. Несук // Політика і час. – 1993. – №6.
11. Нова Рада. – 1917. – 30 листопада.
12. Нова Рада. – 1918. – 14 січня.
13. Нова Рада. – 1918. – 22 лютого.
14. Нова Рада. – 1918. – 24 лютого.
15. Робітничка газета. – 1917. – 27 жовтня.
16. Робітничка газета. – 1917. – 18 листопада.
17. Романчук О. Брестський мир / О. Романчук // Молода Галичина. – 1993. – 23–30 січня.
18. Севрюк О. Берестейський мир. 9.II.1918 (Уривки зі споминів) / Олександр Севрюк. – Париж, 1927.
19. Севрюк О. Галичина в Берестейських перемовинах / О. Севрюк // Історичний календар-альманах «Червоної Калини» на 1939 р. – Львів: Накладом видавничої кооперативи «Червона Калина», 1938.
20. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф.1063. – Оп.1. – Спр.1.
21. Там само. – Ф.1063. – Оп.2. – Спр.2.
22. Там само. – Ф.1115. – Оп.1. – Спр.20.
23. Там само. – Ф.1115. – Оп.1. – Спр.26.
24. Там само. – Ф.2592. – Оп.1. – Спр.22.

25. Там само. – Ф.2592. – Оп.1. – Спр.32.
26. Там само. – Ф.2592. – Оп.4. – Спр.16.
27. Там само. – Ф.3690. – Оп.1. – Спр.17.
28. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.581. – Оп.1. – Спр.26.
29. Чикаленко Є. Уривки з моїх споминів за 1917 р. / Євген Чикаленко. – Прага, 1932.
30. Шелухин С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів / С. Шелухин. – Дрогобич, 1992.
31. Geheimprotokoll vom 8.2.1918 betreffend die Teilung Galiziens und Bildung eines ukrainischen Kronlandes Ostgalizien-Bukowina, Februar – August, 1918. Z. 7611 // Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA). Hausund Hof Staatsarchiv (HHStA), I Politisches Archiv (PA). – Bd. 523. – Liasse XLVII / 12 g.
32. Horak S. The First Treaty of World War I. Ukraine's Treaty with the Central Powers of February 9, 1918 / Stefan Horak. – New-York: Columbia University Press, 1988.
33. Fedysyn O. Germany's Drive to the East and the Ukrainian Revolution, 1917–1918 / O. Fedysyn. – New Jersey: Rutgers University Press, 1971.
34. Friedensvertrag zwischen Deutschland, Österreich-Ungarn, Bulgarien und der Türkei einerseits und der Ukrainischen Volksrepublik andererseits // Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA). Hausund Hof Staatsarchiv (HHStA), I Politisches Archiv (PA). – Bd. 523. – Liasse XLVII / 12 g.
35. Protokoll der Sitzung der öster.-ung. und ukrain. Kommission für die Abfassung des Kollektivfriedensvertrages, Verpflichtung der ukrain. Regierung zur Lieferung der Million Tonnen Getreide an die Zentralmächte gegen entsprechenden Warenaustausch, Abhängigkeit der Ratifizierung des Friedensvertrages mit der Ukraine von der Erfüllung dieser Verpflichtung // Ereignisse in der Ukraine 1914–1922, deren Bedeutung und historische Hintergründe. – Bd. 2. – Philadelphia, 1967.

References

1. Arkhiv Radianskoi Ukrainy. – 1932. – №1–2.
2. Visty z Ukrainskoi Tsentralnoi Rady. – 1917. – №4. – Kvitenn.
3. Hai-Nyzhnyk P. Ukrainaska dyplomatyia y mizhnarodna finansova polityka uriadiv Tsentralnoi Rady, Ukrainskoi Derzhavy (Hetmanatu) ta Dyrektorii UNR (1917–1922 rr.) / Pavlo Hai Nyzhnyk. – K.: Duliby, 2016. – 532 s.
4. Hofman M. Voyna upushchennykh vozmozhnostei / M. Hofman. – M.; – L.: Hosudarstvennoe izdatelstvo, 1925.
5. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. – F.R–3430. – Op.1. – Spr.29.
6. Doroshenko D. Istoriiia Ukrainy 1917–1923. – T.1. Doba Tsentralnoi Rady / D. Doroshenko. – Uzhhorod, 1932.
7. Zalizniak M. Moia uchast u myrovyykh perehovorakh v Berestiu Lytovskomu / M. Zalizniak // Beresteiskyi myr z nahody 10-kh rokovyn 9/II. 1918 – 9/II. 1928: spomyny i materialy. – Lv.; –K.: Kooperatyvna nakladnia «Chervona Kalyna», 1928.
8. Kuraiev O. O. Ukrainaska problema u politytsi Berlina ta Vidnia u Pershii svitovii viini (1914–1918) / O. O. Kuraiev. – K., 2006.
9. Liubynskiy M. Yak pryishly nimtsi / M. Liubynskiy // Literaturno-naukyvshi vistnyk. – 1918. – T.72. – R.19. – Kn.12.
10. Nesuk M. Dohovir, spalenyi u prysutnosti posla: Taiemna uroda mizh UNR i Avstro-Uhorshchynoiu vid 8 liutoho 1918 r. ta yii dolia / M. Nesuk // Polityka i chas. – 1993. – №6.
11. Nova Rada. – 1917. – 30 lystopada.
12. Nova Rada. – 1918. – 14 sichnia.
13. Nova Rada. – 1918. – 22 liutoho.
14. Nova Rada. – 1918. – 24 liutoho.
15. Robitnycha hazeta. – 1917. – 27 zhovtnia.
16. Robitnycha hazeta. – 1917. – 18 lystopada.
17. Romanchuk O. Brestskiy myr / O. Romanchuk // Moloda Halychyna. – 1993. – 23–30 sichnia.
18. Sevriuk O. Beresteiskiy myr. 9.II.1918 (Uryvky zi spomyniv) / Oleksandr Sevriuk. – Paryzh, 1927.
19. Sevriuk O. Halychyna v Beresteiskyykh peremovakh / O. Sevriuk // Istorychnyi kalendar-almanakh «Chervonoi Kalyny» na 1939 r. – Lviv: Nakladom vydavnychoi kooperatyvy «Chervona Kalyna», 1938.
20. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchyykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy. – F.1063. – Op.1. – Spr.1.
21. Tam samo. – F.1063. – Op.2. – Spr.2.
22. Tam samo. – F.1115. – Op.1. – Spr.20.

23. Tam samo. – F.1115. – Op.1. – Spr.26.
 24. Tam samo. – F.2592. – Op.1. – Spr.22.
 25. Tam samo. – F.2592. – Op.1. – Spr.32.
 26. Tam samo. – F.2592. – Op.4. – Spr.16.
 27. Tam samo. – F.3690. – Op.1. – Spr.17.
 28. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lvovi. – F.581. – Op.1. – Spr.26.
 29. Chykalenko Ye. Uryvky z moikh spomyniv za 1917 r. / Yevhen Chykalenko. – Praha, 1932.
 30. Shelukhyn S. Ukraina – nazva nashoi zemli z naidavnishykh chasiv / S. Shelukhyn. – Drohobych, 1992.
 31. Geheimprotokoll vom 8.2.1918 betreffend die Teilung Galiziens und Bildung eines ukrainischen Kronlandes Ostgalizien–Bukowina, Februar – August, 1918. Z. 7611 // Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA). Hausund Hof Staatsarchiv (HHStA), I Politisches Archiv (PA). – Bd. 523. – Liasse XLVII / 12 g.
 32. Horak S. The First Treaty of World War I. Ukraine's Treaty with the Central Powers of February 9, 1918 / Stefan Horak. – New-York: Columbia University Press, 1988.
 33. Fedyshyn O. Germany's Drive to the East and the Ukrainian Revolution, 1917–1918 / O. Fedyshyn. – New Jersey: Rutgers University Press, 1971.
 34. Friedensvertrag zwischen Deutschland, Österreich–Ungarn, Bulgarien und der Türkei einerseits und der Ukrainischen Volksrepublik andererseits // Österreichisches Staatsarchiv (ÖStA). Hausund Hof Staatsarchiv (HHStA), I Politisches Archiv (PA). – Bd. 523. – Liasse XLVII / 12 g.
 35. Protokoll der Sitzung der öster.–ung. und ukrain. Kommission für die Abfassung des Kollektivfriedensvertrages, Verpflichtung der ukrain. Regierung zur Lieferung der Million Tonnen Getreide an die Zentralmächte gegen entsprechenden Warenaustausch, Abhängigkeit der Ratifizierung des Friedensvertrages mit der Ukraine von der Erfüllung dieser Verpflichtung // Ereignisse in der Ukraine 1914–1922, deren Bedeutung und historische Hintergründe. – Bd. 2. – Philadelphia, 1967.

Hai–Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies at the Research Institute of Ukrainian Studies (Ukraine, Kyiv), Hai–Nyzhnyk@ukr.net

Olexander Sevryuk and his role during the negotiations and conclusion of the World Treaty between the UNR and the Central States in Brest (January – February 1918)

The role of the head of the diplomatic delegation of the Central Council of Oleksandr Sevryuk during the negotiations and conclusion of the World Treaty between the UNR and the Central States in Brest (Brest–Litovsk) during January – February 1918 is highlighted.

Keywords: Sevryuk, Brest Treaty, UNR, Central States, Central Council.

* * *

УДК 327–055.1(437.1)+94(437.1)

Варгатюк С. В.,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин факультету
журналістики та міжнародних відносин, Київський
національний університет культури і мистецтв
(Україна, Київ), Liana.V@i.ua

БОРТЬБА ДИПЛОМАТИЧНОГО КОРПУСУ ДИРЕКТОРІЇ УНР З ОКУПАЦІЄЮ ПОЛЬЩЕЮ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Розглядаються дії української дипломатії та представників державного проводу Директорії УНР проти окупації польськими військами Західної України. Складне міжнародне становище навколо України останньої доби визвольних змагань: друга агресія Радянської Росії, бойові зіткнення з Білою армією «єдиної неподільної» Росії, невизнання української державності та небажання допомоги Києву у оборонній війні представниками урядів країн Антанти, ускладнювалося війною з боку Польщі. Такі жорсткі реалії змушували українців використовувати різноманітні методи у відстоюванні незалежної держави.

Ключові слова: дипломатичний корпус, українська делегація, переговори, ускладнення ситуації.

1 листопада 1918 р. на уламках Австро–Угорської імперії у Львові постала українська держава – Західно–Українська Народна Республіка (ЗУНР), котра відразу розпочала війну проти поляків, які хотіли взяти під контроль Галичину. Польське повстання у Львові одержало підтримку від уряду новоствореної Другої Речі Посполитої Польської та переросло у міждержавну українсько–польську війну. Ця війна тривала до літа 1919 р. та завершилася поразкою Української Галицької Армії від польської армії під керівництвом генерала Галлера чисельністю біля 80 тисяч солдат, сформоване на території Франції зусиллями Антанти та США для війни проти більшовицької Росії. Після цього уряд ЗУНР виїхав за кордон, УГА відступила за Збруч на допомогу дієвій армії УНР у війні з більшовиками, а польські війська окупували Західну Україну.

Через такі події український дипломатичний корпус останньої доби визвольних змагань використовував різні способи відстоювання національних інтересів. Зокрема, від налаштування стосунків з Польщею через безпосередні дипломатичні контакти, адже Ю. Пілсудському було вигідно, щоб українська армія знаходилася на Поділлі, виконуючи роль збройної перешкоди між поляками та Червоною армією до діяльності на Паризькій мирній конференції. [3, с. 240].

Так, крім визнання України доби Директорії УНР Антантою, отримання від неї матеріальної та збройної допомоги у оборонній війні з Радянською Росією, українська дипломатична делегація намагалася звернути увагу Паризької мирної конференції на воєнні дії Польщі проти Західної України. В ноті українських дипломатів до секретаріату Найвищої Ради повідомлялося про наступ польського війська на Холмщину, Підляштя, Полісся та Волинь [4, с. 220].

У цій ноті вперше офіційно згадується про події, що відбувалися ще з грудня 1918 року, до часу подання другої ноти щодо агресивних дій Польщі, а саме про терор польських військових проти мирного населення Західної України [4, с. 220].

Через продовження боїв на українсько–польському фронті в рамках Паризької конференції в березні 1919 року в Галичині почала діяти Міжсоюзна комісія під головуванням командуючого французьким експедиційним військовим корпусом у Східній Європі генерала Бартелемі. До її складу входили англійський генерал Кортон де Віарт, американець д–р Лорд та італієць Стабліє [4, с. 220].

Комісія прибула в Галичину прямо на фронтову лінію. Головою української делегації був С. Бурячинський. Комісія відвідала містечко Ходорів, де знаходилася головна квартира УГА на чолі з командуючим генералом М. Омеляновичем–Павленком. До Ходорова приїхали також голова Держсекретаріату Є. Петрушевич та прем'єр уряду ЗУНР С. Голубович, а також голова Директорії УНР С. Петлюра [3, с. 240].

Не проявляючи активності під час офіційної церемонії зустрічі, С. Петлюра побажав вести переговори з Бартелемі окремо. Тема їхньої розмови невідома, але сам факт подвійної дипломатії не справив на представників Міжсоюзної комісії належного враження. Поляки, скориставшись таким становищем, отримали можливість заявити в кулуарах Паризької конференції, що між українцями немає єдності [3, с. 240].